ונמסרו לעמי הארץ תניא רבי נתן אומר בעון נדרים מתה אשה של אדם שנאמר [1]אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך רבי אומר (א)בעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים ב)שנאמר [2]אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך איזה הן מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו של אדם ת"ר בעון נדרים בנים מתים דברי ר"א בר"ש ר' יהודה הנשיא אומר בעון ביטול תורה בשלמא למאן דאמר בעון נדרים כדאמרן אלא למ"ד ג)בעון ביטול תורה מאי קראה דכתיב [3]לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו ר"נ בר יצחק אמר למ"ד בעון נדרים נמי מהכא לשוא הכיתי את בניכם על עסקי שוא מכדי ד)ר' יהודה הנשיא היינו רבי ורבי בעון נדרים קאמר בתר דשמעה מר"א בר' שמעון פליגי בה ר' חייא בר אבא ה)ור' יוסי חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ביטול תורה למ"ד בעון מזוזה מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ולמ"ד בעון ביטול תורה ו)מקרא נדרש לפניו ולפני פניו: פליגי בה ר"מ ור' יהודה חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ציצית בשלמא למ"ד בעון מזוזה דכתיב [4]וכתבתם על מזוזות ביתך וכתיב בתריה [5]למען ירבו ימיכם וימי בניכם אלא למ"ד בעון ציצית מ"ט א"ר כהנא ואיתימא שילא מרי דכתיב [6]גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים ר"נ בר יצחק אמר למ"ד בעון מזוזה נמי מהכא דכתיב [6]לא במחתרת מצאתים שעשו פתחים כמחתרת אמר ר"ל ח)כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו ב' אלפים וח' מאות עבדים שנא' [7]כה אמר ה' [צבאות] בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים [והחזיקו] בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם וגו': סימן שנא חלה תרומה נגזלת דינא שבועה שיפוכתא גילויא ונבלותא: תניא ר' נחמיה אומר בעון שנאת חנם מריבה רבה בתוך ביתו של אדם ואשתו מפלת נפלים ובניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים: ר' אלעזר בר' יהודה אומר בעון חלה אין ברכה במכונס ומארה משתלחת בשערים וזורעין זרעים ואחרים אוכלין שנאמר [8]אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את השחפת ואת הקדחת מכלות עינים ומדיבות נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלהו אויביכם אל תקרי בהלה אלא בחלה ואם נותנין מתברכין שנאמר [9][ו]ראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך: בעון ביטול תרומות ומעשרות שמים נעצרין מלהוריד טל ומטר והיוקר הווה והשכר אבד ובני אדם רצין אחר פרנסתן ואין מגיעין שנאמר [10]ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו מאי משמע ט)תנא דבי רבי ישמעאל בשביל דברים שצויתי אתכם בימות החמה ולא עשיתם יגזלו מכם מימי שלג בימות הגשמים ואם נותנין מתברכין שנאמר [11]הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די י)מאי עד בלי די אמר רמי בר כ)(רב) א"ר עד שיבלו שפתותיכם מלומר די: בעון גזל הגובאי עולה והרעב הווה ובני אדם אוכלים בשר בניהן ובנותיהן שנאמר [12]שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים אמר רבא כגון ל)הני נשי דמחוזא

דאכלן

ונמסרו לעמי הארץ. שלא מסרו לב"ד למנות שומרין לדבר והאמינה תורה את כל אדם עליהן והן הן גופי תורה שחברים אוכלין פתן וסומכין שניטל ממנו חלה ותרומה ומעשרות והקדש נמי מסור לכל אדם להקדים ואל הקדש ע"פ כל אדם והן גופי תורה שהיינו צריכים לחוש במטלטלין שמא הקדישו וחזר בו ואע"ג דתקון רבנן דמאי מ"מ תורה האמינתו. ורבותי מפרשים הלכות הקדש כגון יין לנסכים כדמפרש במומר בקדש (חגיגה דף כד:) שעמי הארץ נאמנים עליו וקשיא לי אי מדרבנן קאמר דחשיב מאי דהימנוהו רבנן לא הוה ליה למיתני תרומות ומעשרות דרבנן לא הימנוהו: **אם אין לך לשלם.** עולות והקדשות שתדור: **משכבך.** אשתך: **אל תתן את פיך** (א). בנדר להטיא את בשרך לחייב את בניך: **לפני המלאך.** גזבר של הקדש: **כי שגגה.** בשוגג קפלתי לנדור ולא אשלם: **על קולך.** בשביל קול נדריך: **לשוא הכיתי.** בתמיה וכי בחנם הכיתים איני אלא בשביל המוסר דהיינו תורה. לא לקחו לא למדו לשון לקח: **על עסקי שוא.** שסקרו בנדריהם דדמי לשבועה: **והא בעון נדרים אמר.** בברייתא קמייתא. ומשני ההיא קמייתא בתר הן איתמר דמעיקרא אמר בעון ביטול תורה ובתר דשמע מר' אלעזר דשמע מר' שמעון אבוה דהוה רביה דרבי בעון נדרים אמר איהו נמי הכי: **מקרא נדרש.** למען ירבו ימיכם וימי בניכם נדרש לפניו קאי אקרא דלקמיה דמשתעי במזוזה ולא לפני פניו ולמדתם אותם את בניכם: **ולפני פניו.** ואף בעון בטול תורה קאמר: **גם בכנפיך.** בשביל כנפיך שבטלת מצותם נמצאו עליך חובת דם נפשות אביונים נקיים בנים קטנים שלא חטאו: **במחתרת.** שאין לה פצימין. הכי אמר קרא לא במחתרת (א)פתחיהן מצאתים שלמים במצותי כי על כל אלה הכיתים) דהאי קרא בתר לשוא הכיתי את בניכם כתיב: **בכנף איש יהודי.** בשכר הכנף יחזיקו בכנף עשרה אנשים מכל לשון הרי שבע מאות לשבעים לשון וארבע כנפות יש לו הרי אלפים ושמנה מאות: **שנאת חנם.** שלא ראה בו דבר עבירה שיהא מותר לשנאותו (ושונאו): **מריבה רבה.** מדה כנגד מדה: **ובניו קטנים מתים.** אהבתו ניטלת ממנו היינו נמי במדה: **במכונס.** באוצרות יין ושמן ומתוך כך באה מארה בשערים שמוכרים ביוקר: **בחלה.** בעון חלה: **והפקדתי.** כמו לא נפקד ממנו איש (במדבר לא). אמעט את מה שעליכם שכנסתם כבר: **השמים נעצרים.** ומתוך שאין גשמים היוקר הוה: **ושכר אבד.** שכר ריוח: **ציה גם חום.** ציה כמו צווי. דברים שצויתי אתכם בשעת החום היינו תרומות ומעשרות:

דאכלן

מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. תימה לר"י דבפ"ק דקדושין (דף לד. ושם) דאמר כל מצות עשה כו' ופריך ונקיש מזוזה לתלמוד תורה פי' וליפטרי נשים ממזוזה כי היכי דפטירי מתלמוד תורה ומשני לא ס"ד דכתיב למען ירבו ימיכם וגו' אטו גברי בעו חיי נשי לא בעו חיי והשתא הא קאי נמי אתלמוד תורה כדמשמע הכא אע"פ שאין הנשים חייבות וי"ל דבת"ת הוה מחייבינן נמי מהאי טעמא אי לא מיעט קרא בהדיא (י)דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם אבל במזוזה דליכא מיעוט אלא היקשא מהאי טעמא אית לן למימר דלאין נהקיש: **רבי** יהודה הנשיא היינו רבי ורבי בעון נדרים קאמר. והכא לא משני דאף בעון ביטול תורה קאמר כדמשני לקמן (דף לג.) גבי אף על לשון הרע דהתם שייך למימר דאף קאמר דבברייתא שניה שמביא אחריה קאי נמי אתנא קמא דקאמר על לשון הרע וקאמר איהו אף שאוכלים דברים שאינם מתוקנים אבל הכא אי אף קאמר א"כ ברייתא דלעיל דלא קאי את"ק הוה ליה למינקט נמי בעון ביטול תורה:

בעון ציצית כו'. דוקא בימיהם שהיו מלבושיהם כך בארבע כנפות היו נענשים מי שלא היה להם ציצית כדמוכח (מנחות מא.) גבי א"ל מלאכא לרב קטינא כו' אבל השתא שאין העולם רגילים במלבושים כאלו אין צריך לקנות. אך טוב לקנות טלית ולברך עליו בכל יום כדאמר בסוף פרק קמא דסוטה (דף יד.) וכי לאכול מפריה היה רוצה משה אלא אמר משה מצות שאוכל נקיים יתקיים על ידי (ת"י):

ה"ג

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"ג מהל' ציצית הל' יב סמג עשין כו טוש"ע א"ח סימן כד:

◆

מוסף רש"י

ציה גם חום יגזלו מימי שלג. דרים לשון ציה, דברים שצויתי אתכם בימות החמה, תרומות ומעשרות, גזלו מימי שלג, את המטר (תענית ז:). **שיבלו שפתותיכם.** כלומר שיגעו (תענית ח:).

◆

רב נסים גאון

פליגי בה ר' אבא חייה בר אבא ור' (יוסי) [אסי], חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ביטול תורה. פי' הוא שאמר הקב"ה לישראל (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם, וכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, ואמר (שכרה כנגדה) [וסמוך לזה] למען ירבו ימיכם וימי בניכם. והך דאמר בעון מזוזה הבנים מתים קסבר מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו, כלומר כי מתן שכרו של מי שקיים מצות מזוזה שיאריכו חיי בניו, ותילופה שאם יעזוב [נ"א: יניחן עשייתה] ימותו בניו, ויהיו דברי הכתוב למען ירבו חוזרין על הפסוק שלפניו שהוא וכתבתם על מזוזות ביתך. והך דאמר בעון ביטול תורה הבנים מתים, קסבר מקרא נדרש לפניו ולפני פניו, וכי זו ההבטחה ומתן השכר הכתוב בפסוק שהוא למען ירבו ימיכם, שלא הבטיח הקב"ה אלא לכי שמלמד את בני תורה כמו שאמר בפסוק שהוא לפני פניו ולמדתם אותם, יהיה עכשיו זה שכתוב למען ירבו ימיכם וימי בניכם חוזר על הפסוק שכתב ולמדתם אותם. הלכך כל כי שמלמד תורה לבניו זוכין לאריכות ימים, וחילופה כי אם אינו מלמדם תורה לא תהיה להם אריכות ימים, כי הם מתים בעון ביטול תורה. כל הזהיר במצות ציצית זוכה ומשמשין אותו שני אלפים ושמונה מאות עבדים שנאמר (זכריה ח) כה אמר ה' [צבאות] בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי. כבר ידעת כל לשונות הגוים הם שבעים לשון, ואם יהיו י' אנשים מכל לשון לע' לשון יהיו הכל שבע מאות, הרי אילו יחזיקו בכנף אחת, והטלית שעל ישראל יש לה ד' כנפים שנאמר (דברים כב) על ארבע כנפות כסותך, הרי אם יהיו שבע מאות מחזיקים בכנף אחד יהיו כל מחזיקים בד' כנפים אלפים ושמונה מאות.

מסורת הש"ס

א) כתובות עב. ע"ש, ב) [יבמות סה. קדושין סג.], ג) [ב"ק ט: קדושין מו: ב"מ לג. זבחים כד: מנחות יט. חולין קיח:], ד) [תענית ז:], ה) מכות כג: תענית ט. [כב: ע"ש], ו) [נ"ל המא], ז) [פסחים כג:], ח) פ"א פלימיקן, ט) [הכתוב לאתא, רש"ל], י) [פסחים קיז:], כ) [מלאת בקדושין כט:].

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אל תתן את פיך. נ"ב עי' בתוספות ד"ה הדיינין כד"ה ואין כפרן:

◆

גליון הש"ס

גמ' שנאמר אל תתן. עי' שבועות דף לט ע"א תוס' ד"ה ואין כפרן: שם בעון ביטול תורה מאי קראה. במסכת כלה איתא רבי יהושע אומר בעון ביטול תורה בנים קטנים מתים דכתיב ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני: שם רבי חייא בר אבא ורבי יוסי. נ"ל ור' אסי וכו' ע"י אמי. סדר הדורות בהקדמה אות ד':

◆

רבינו חננאל

פי' מקרא נדרש לפניו שנאמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם וגו', ולפני זה הפסוק כתיב וכתבתם על מזוזות ביתך וגו'. ונדרש בזכות שתעשה מזוזה ירבו ימי בניכם. רבי יהודה הנשיא אמר לפני פניו כתיב ולמדתם אותם את בניכם לדבר [בם] התורה, ומקרא זה למען ירבו ימיכם וימי בניכם נדרש לפניו שהוא המזוזה ולפני פניו ביטול תורה. תניא רשב"א הלכות קודש תרומה ומעשרות הן הן גופי תורה וכולן נמסרו לעמי הארץ. ירושלמי תני רשב"ג הלכות קודש חטאת הגבירות הן הן גופי הלכות ושלשתן נמסרו לעמי הארץ. הלכ' הקודש דתנינן אם אמר הפרישתי לתוכה רביעית קודש שכן יכר, ושאר כל השמועה כולה, ופשוטה היא.

◆

תורה אור השלם

1 אם אין לך לשלם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מִתַּחְתֶּיךָ: משלי כב כז

2 אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך: קהלת ה ה

3 לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו אכלה חרבכם נביאיכם כאריה משחית: ירמיהו ב ל

4 וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך: דברים יא כ

5 למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבתיכם לתת להם כימי השמים על הארץ: דברים יא כא

6 גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים לא

תורה אור (המשך)

במחתרת מצאתים כי על כל אלה: ירמיהו ב לד

7 כה אמר יי צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשנות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם: זכריה ח כג

8 אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את השחפת ואת הקדחת מכלות עינים ומדיבת נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלהו איביכם: ויקרא כו טז

9 וראשית כל בכורי כל וכל תרומת כל מכל תרומותיכם לכהנים יהיה וראשית ערסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך: יחזקאל מד ל

10 ציה גם חם יגזלו מימי שלג שאול חטאו: איוב כד יט

11 הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר יי צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די: מלאכי ג י

12 שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שמרון העשקות דלים הרצצות אביונים האמרת לאדניהם הביאה ונשתה: עמוס ד א